

ARCHAEOLOGIA BELGICA

173

H. ROOSENS & F. MEEX

VLAKGRAVEN
UIT DE LATE BRONSTIJD
TE ZITTAART, GEM. MEERHOUT

met de medewerking van
P. JANSSENS

BRUSSEL
1975

ARCHAEOLOGIA BELGICA

171

ARCHAEOLOGIA BELGICA

Dr. J. H. Koster

Recht en de wetten
van de Staat en de
provincie van de
provincie van de
provincie van de

VLAKGRAVEN UIT DE LATE BRONSTIJD
TE ZITTAART, GEM. MEERHOUT

Recht en de wetten

van de Staat en de

provincie van de

provincie van de

provincie van de

Recht en de wetten

van de Staat en de

Recht en de wetten

van de Staat en de

provincie van de

ARCHAEOLOGIA BELGICA

Dir. Dr. H. Roosens

Studies en verslagen uitgegeven door de
Nationale Dienst voor Opgravingen
Jubelpark 1
1040 Brussel

Études et rapports édités par le
Service national des Fouilles
Parc du Cinquenaire 1
1040 Bruxelles

© Nationale Dienst voor Opgravingen

D/1975/0405/4

ARCHAEOLOGIA BELGICA

173

H. ROOSENS & F. MEEX

VLAKGRAVEN
UIT DE LATE BRONSTIJD
TE ZITTAART, GEM. MEERHOUT

met de medewerking van
P. JANSSENS

BRUSSEL
1975

AE05341

INLEIDING

In het najaar van 1968 werden door de Heer A. Goots uit Meerhout bij het diepploegen van zijn akkers op een drietal plaatsen urnen

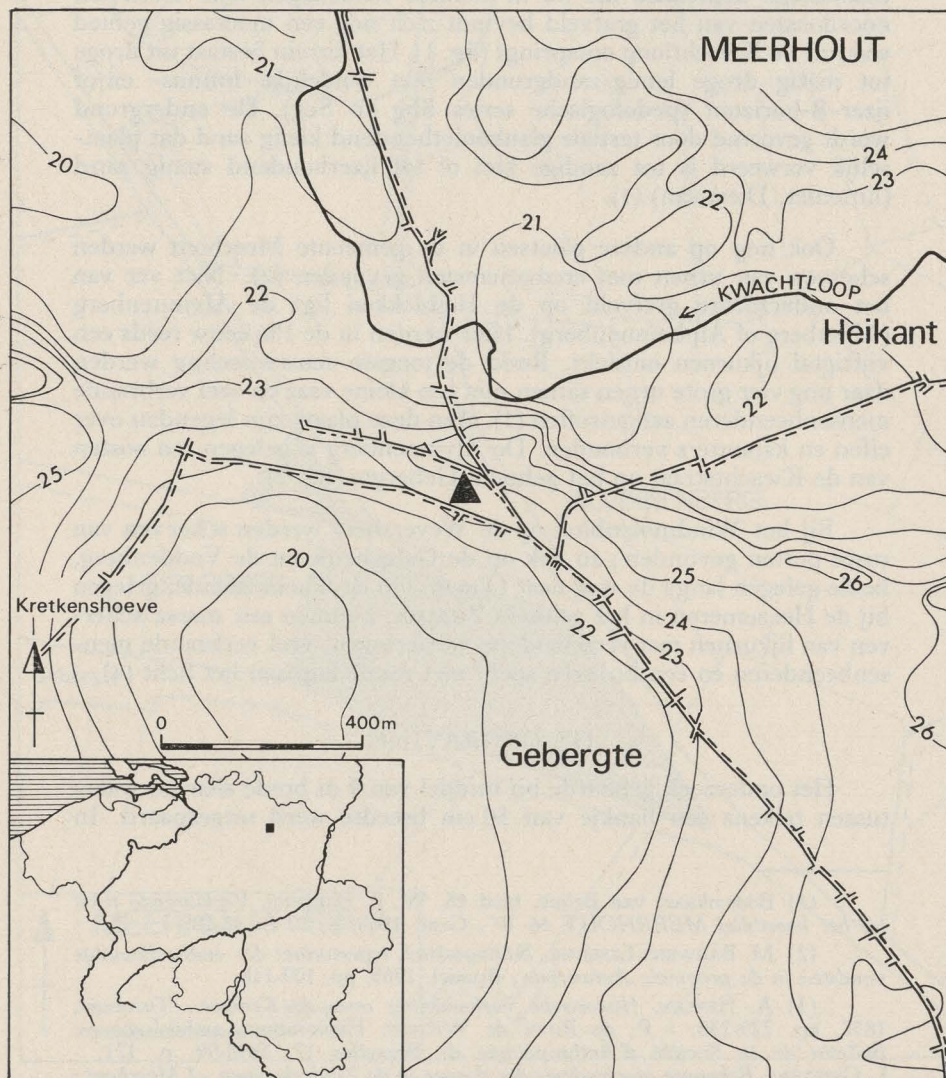

Fig. 1. Situatiekaart. - Carte de situation.

en scherven van urnen met crematies bovengehaald. De Heer R. Foblets bracht ons hiervan op de hoogte. Er werd besloten tot systematische opgravingen die plaats vonden in april en mei 1971. De Heer W. Thyssen, technicus bij de Nationale Dienst voor Opgravingen, had de dagelijkse leiding op het terrein.

De vindplaats ligt op de westelijke uitloper van een lage heuvelrug die tot 25 m boven de zeespiegel reikt. Deze zone was omgeven door moerassige depressies die nu in weiland herschapen zijn. Even ten noordoosten van het grafveld bevindt zich nog een moerassig gebied waaruit de Kwachtloop ontspringt (fig. 1). Het terrein bestaat uit droge tot matig droge lemig-zandgronden met duidelijke humus- en/of ijzer-B-horizont (pedologische series Sbg en Scg). De ondergrond wordt gevormd door tertiair glaukoniethoudend kleig zand dat plaatselijk verweerd is tot zandige klei of tot ijzerhoudend stenig zand (limoniet, Diestiaan) (1).

Ook nog op andere plaatsen in de gemeente Meerhout werden scherven van urnen met crematieresten gevonden (2). Niet ver van het onderzochte grafveld op de Heiblokken ligt de Alvinnenberg (Alfenberg of Alpheïnnenberg). Hier werden in de 18e eeuw reeds een vijftigtal lijkurnen ontdekt. Rond de jongste eeuwwisseling werden daar nog vier grote urnen samen met een kleine vaas en veel verbrande mensenbeenderen aangetroffen (3). Aan deze plaats zijn legenden over elfen en kabouters verbonden. De Alvinnenberg is gelegen ten oosten van de Kwachtstraat op het gehucht Gebergte (fig. 2).

Bij het Windmolenblok op de Weversberg werden scherven van ruwe potten gevonden; zo ook op de Galgeheide en de Voddenberg, beide gelegen langs de weg naar Olmen. Op de Theunisheide, gelegen bij de Heezemeren in het gehucht Zittaart, kwamen een massa scherven van lijkurnen met verscheidene versieringen, veel verbrande mensenbeenderen en een bronzen speld met ronde kop aan het licht (4).

DE OPGRAVING

Het onderzoek gebeurde bij middel van 4 m brede sleuven waar-tussen telkens een bankje van 50 cm breedte werd uitgespaard. In

(1) Bodemkaart van België, blad 46, W. L. BAEYENS, *Verklarende tekst bij het kaartblad MEERHOUT 46 W*; Gent, 1969, p. 10 en 48-50.

(2) M. BAUWENS-LESENNE, *Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in de provincie Antwerpen*; Brussel, 1965, pp. 109-118.

(3) A. HEYLEN, *Historische verhandeling over de Kempen*; Turnhout, 1837, pp. 229-230. - P. de ROYE de WICHEN, *Explorations archéologiques, Bulletin de la Société d'Anthropologie de Bruxelles* 17, 1898-99, p. 171. - L. GRIETENS, *Beknopte geschiedenis der dorpen in de Zuiderkempen - I Meerhout*; Tongerlo, 1935, p. 8.

(4) P. de ROYE de WICHEN, o.c., p. 171. - L. GRIETENS, o.c., p. 8.

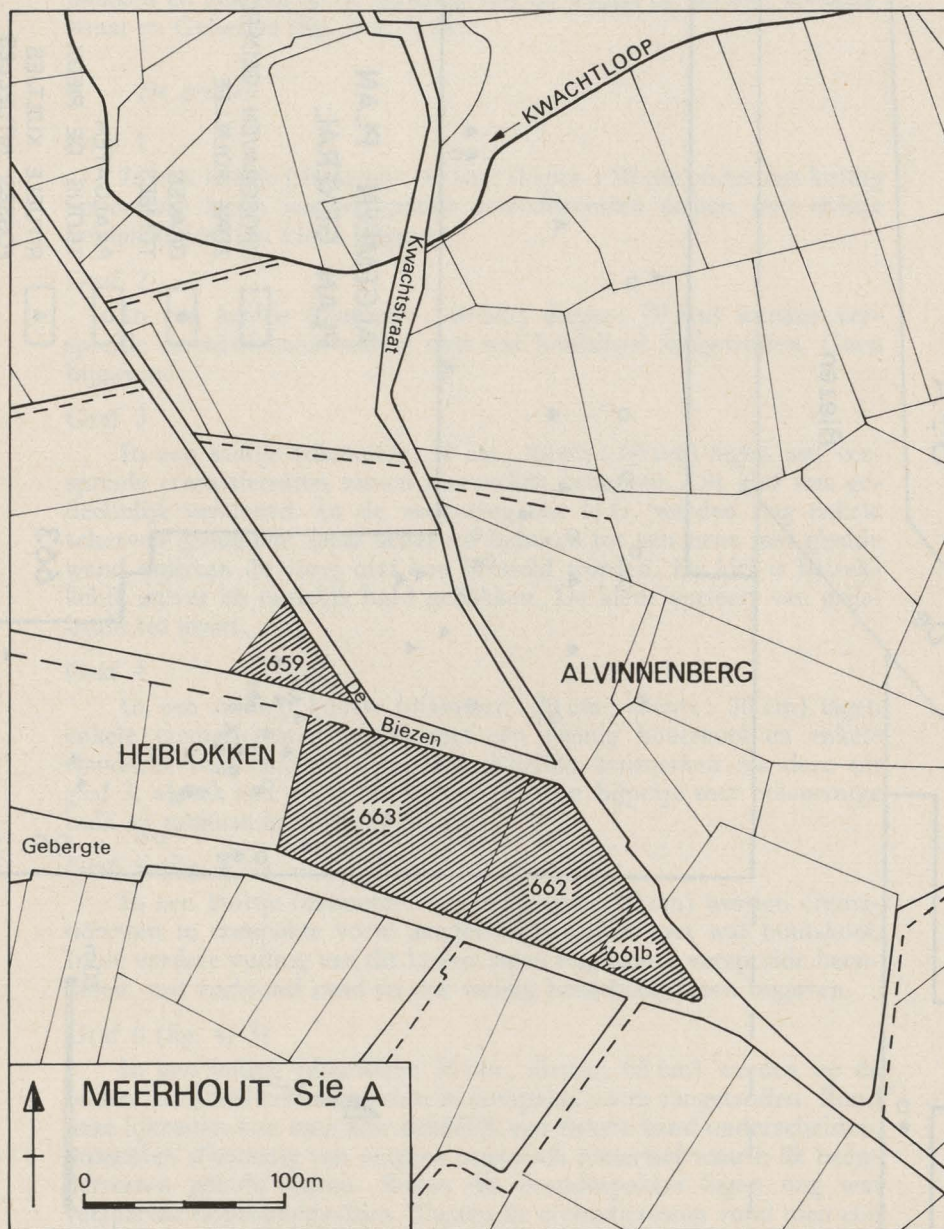

Fig. 2. Uittreksel uit het kadaster. - Extrait du plan cadastral.

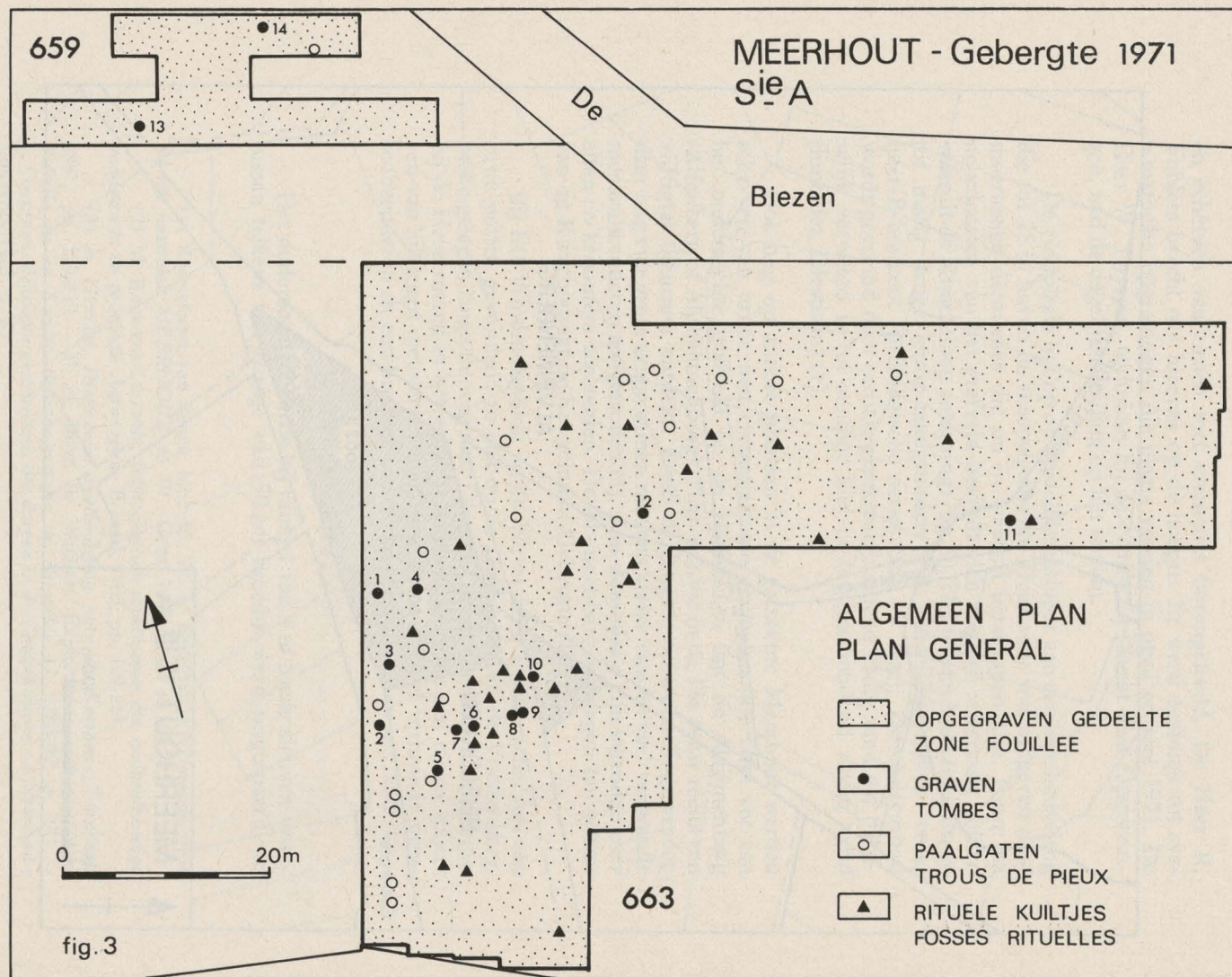

Fig. 3. Algemeen plan van de vondsten. - Plan général des trouvailles.

totaal werden op deze wijze ongeveer 35 aren onderzocht op de percelen Sie A, nrs. 659 en 663, gekend ten kadaster onder de naam Heiblokken en gelegen op de splitsing van de wegen de Biezen, Kwachtstraat en Gebergte (fig. 2 en 3) (5).

A — *De graven*

Graf 1

In een kuiltje (diameter: 40 cm; diepte: 50 cm onder het huidig oppervlak) lagen wat verspreide crematieresten samen met enkele houtskooldeeltjes. Geen bijgaven.

Graf 2

In een kuiltje (diameter: 40 cm; diepte: 70 cm) werden verspreide crematieresten samen met wat houtskool aangetroffen. Geen bijgaven.

Graf 3

In een kuiltje (diameter: 50 cm; diepte: 60 cm) lagen wat verspreide crematieresten samen met enkele scherven. Dit graf was gedeeltelijk verstoord. In de verstoring ten N.O. werden nog enkele scherven gevonden. Deze scherven behoren tot een urne met gladde wand waarvan de vorm niet kon hersteld worden. De klei is betrekkelijk zuiver en tamelijk hard gebakken. De kleur varieert van grijsbruin tot zwart.

Graf 4

In een ondiep kuiltje (diameter: 20 cm; diepte: 30 cm) lagen enkele crematieresten samen met een weinig houtskool en enkele wandscherven van een urne met dezelfde kenmerken als deze uit graf 3, alsook een grote randscherf van een bijpotje met bolvormige buik en uitstaande rand (fig. 4, 1).

Graf 5 (fig. 4, 2)

In een kuiltje (diameter: 35 cm; diepte: 30 cm) werden crematieresten in compacte vorm aangetroffen samen met wat houtskool. In de verdere vulling van dit kuiltje lagen nog enkele verspreide beenderen, wat verbrand zand en een weinig houtskool. Geen bijgaven.

Graf 6 (fig. 4, 3)

In een kuiltje (diameter: 30 cm; diepte: 65 cm) werden op de bodem zeer veel crematieresten in compacte vorm aangetroffen. Rond deze lijkresten kon men zeer duidelijk een zwarte band onderscheiden, misschien afkomstig van vergaan organisch materiaal waarin de beenderresten gehuld waren. Boven dit beenderpakket lagen nog wat verspreide houtskooldeeltjes. Tussen de crematieresten vond men een

(5) *Archeologie*, 1971, p. 28 en pl. III a.

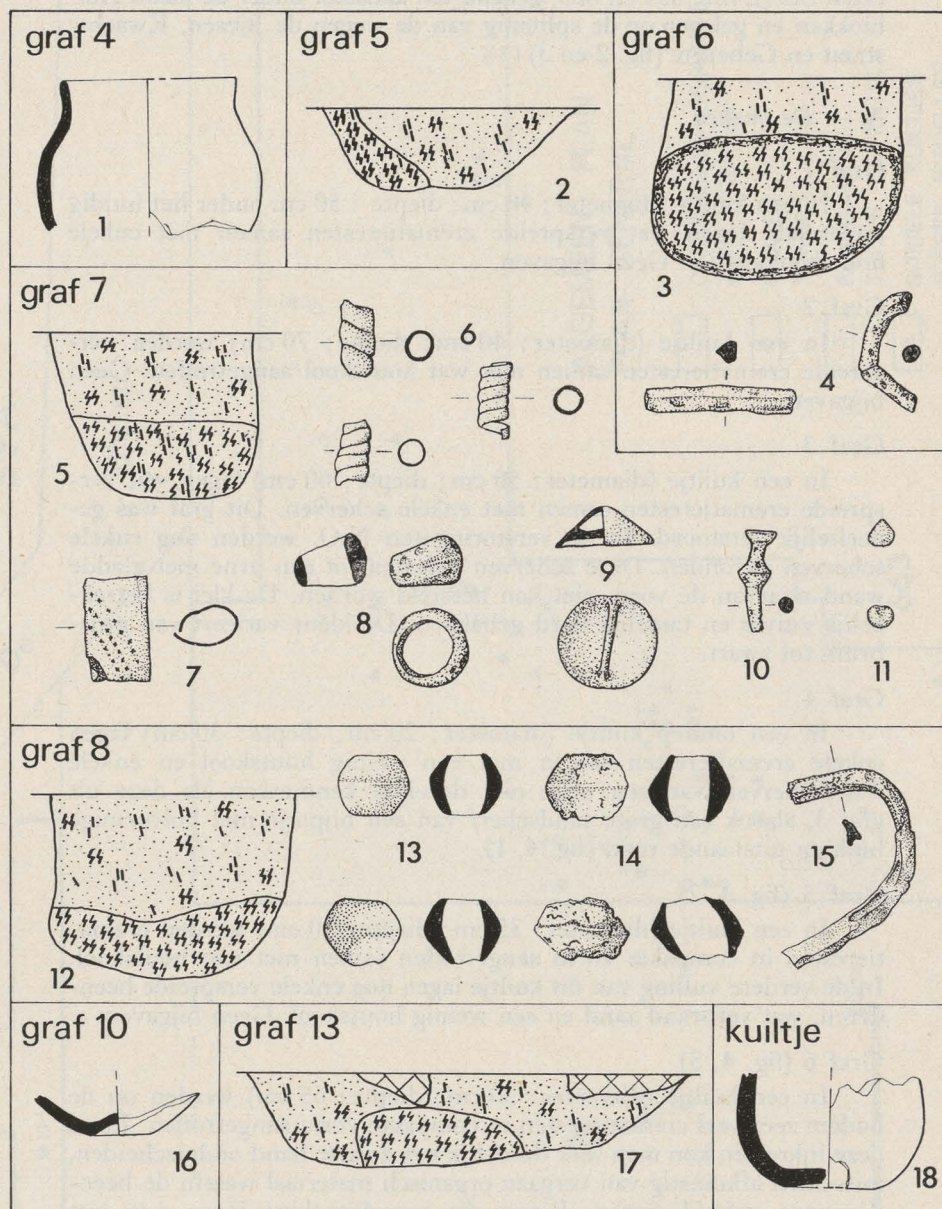

Fig. 4. Grafvondsten en kuildoorsneden. S.: ceramiek 1/3; brons 2/3; kuil-
doorsneden 1/10. - Mobiliers funéraires et coupes à travers les fosses. Ech.:
céramique 1/3; bronze 2/3; coupes 1/10.

klingsvormige silexafslag en enkele door het vuur vervormde bronzen staafjes (fig. 4, 4).

Graf 7 (fig. 4, 5)

In een kuiltje (diameter: 30 cm; diepte: 60 cm) werd een pakket beenderresten aangetroffen met daarboven wat verspreide houtskool en nog enkele stukjes verbrande beenderen. In het beenderpakket bevonden zich verschillende kleine bronzen:

- 1) een kegelvormige knoop met dwarsstangetje (fig. 4, 9);
- 2) verschillende kleine fragmenten van spiraaldraadbuisjes (fig. 4, 6);
- 3) enkele rondgevouwen bronzen plaatjes versierd met parallelle lijnen van uitgehamerde punten (fig. 4, 7);
- 4) een kraal (fig. 4, 8);
- 5) een minuuskuul bronzen bolletje (fig. 4, 11);
- 6) een fragment van een naald of van een armband met geprofileerde kop (fig. 4, 10);
- 7) door het vuur aangetaste staafjes misschien afkomstig van een armband.

Graf 8 (fig. 4, 12)

Langwerpig kuiltje (30 x 40 cm; diepte: 65 cm) met op de bodem een pakket verbrande beenderen en houtskool en daarboven nog enkele verspreide houtskooldeeltjes en crematieresten. In het beenderpakket bevonden zich enkele niet te identificeren bronzen plaatjes en staafjes en twee door het vuur vervormde bronzen kralen (fig. 4, 14-15). Aan een beenderfragment was een stuk brons vastgesmolten. In de vulling boven het beenderpakket lagen nog twee gelijkaardige kralen die niet door het vuur aangetast waren (fig. 4, 13).

Graf 9

In een kuiltje (20 x 30 cm; diepte 45 cm) lagen wat verspreide crematieresten. Geen bijgaven.

Graf 10

In een gestoord kuiltje (diameter: 30 cm; diepte: 40 cm) lagen wat verspreide crematieresten en houtskool samen met de bodem van een bijpotje. De klei is weinig verschaald en tamelijk hard gebakken. De wand is glad en lichtbruin tot grijs-zwart van kleur (fig. 4, 16).

Graf 11

Kuiltje (diameter: 20 cm; diepte: 30 cm) met enkele verspreide crematies. Geen bijgaven.

Graf 12

In een recent gestoord kuiltje (diameter: 30 cm; diepte: 35 cm) lagen wat verbrande beenderen verspreid. Rondom werden nog een

weinig crematieresten en enkele zacht gebakken wandscherfjes van rood-bruine kleur aangetroffen.

Graf 13 (fig. 4, 17)

Op de bodem van een kuiltje (45 x 60 cm; diepte: 40 cm) lag een pakket zuivere beenderresten. In de vulling boven het beenderpakket werden nog enkele houtskooldeeltjes en verbrande beenderen aangetroffen. Geen bijgaven.

Graf 14

In een recente verstoring werden enkele crematieresten en gladde wandscherven aangetroffen met dezelfde kenmerken als deze uit de graven 3 en 4.

B — *De kuiltjes*

In totaal werden 31 kuiltjes vastgesteld. Deze waren meestal afgerond en niet dieper dan de grafkuiltjes. Sommige tekenden zich zeer vaag af. De meeste bevatten slechts wat houtskool; in enkele werden sporen van verbrand zand aangetroffen. In één lagen enkele scherven, waaronder een bodemscherf van een klein bolvormig bekertje met vlakke bodem uit rood-bruine klei met zwarte kern. De wand was niet glad (fig. 4, 18). In een ander bevond zich een dun, bronzen staafje.

Waarschijnlijk gaat het hier om rituele kuiltjes. Opvallend is trouwens dat de meeste ervan voorkwamen op de plaats waar ook de meeste graven geconcentreerd waren.

C — *De paalgaten*

In totaal werden 20 paalgaten aangetroffen. Alle waren in een vooraf gemaakte kuil geplant. Ze konden tot geen samenhangend geheel herleid worden. Op de hoger gelegen strook waar zich de meeste graven bevonden, werden haast geen paalgaten opgemerkt.

D — *De overige bodemsporen*

In het lager gelegen gedeelte van het opgegraven terrein kwamen zeer veel recente storingen van ploeg- en karresporen voor. Al deze sporen liepen hoofdzakelijk in oost-westelijke richting, parallel met de huidige wegen. De ouderdom hiervan is moeilijk te bepalen.

E — *Losse vondsten*

In het dichtst bezette gedeelte van het grafveld werden een aantal scherven en silexen gevonden. De scherven waren alle gladwandig en vervaardigd uit zuivere, goed doorbakken klei. Onder deze scherven

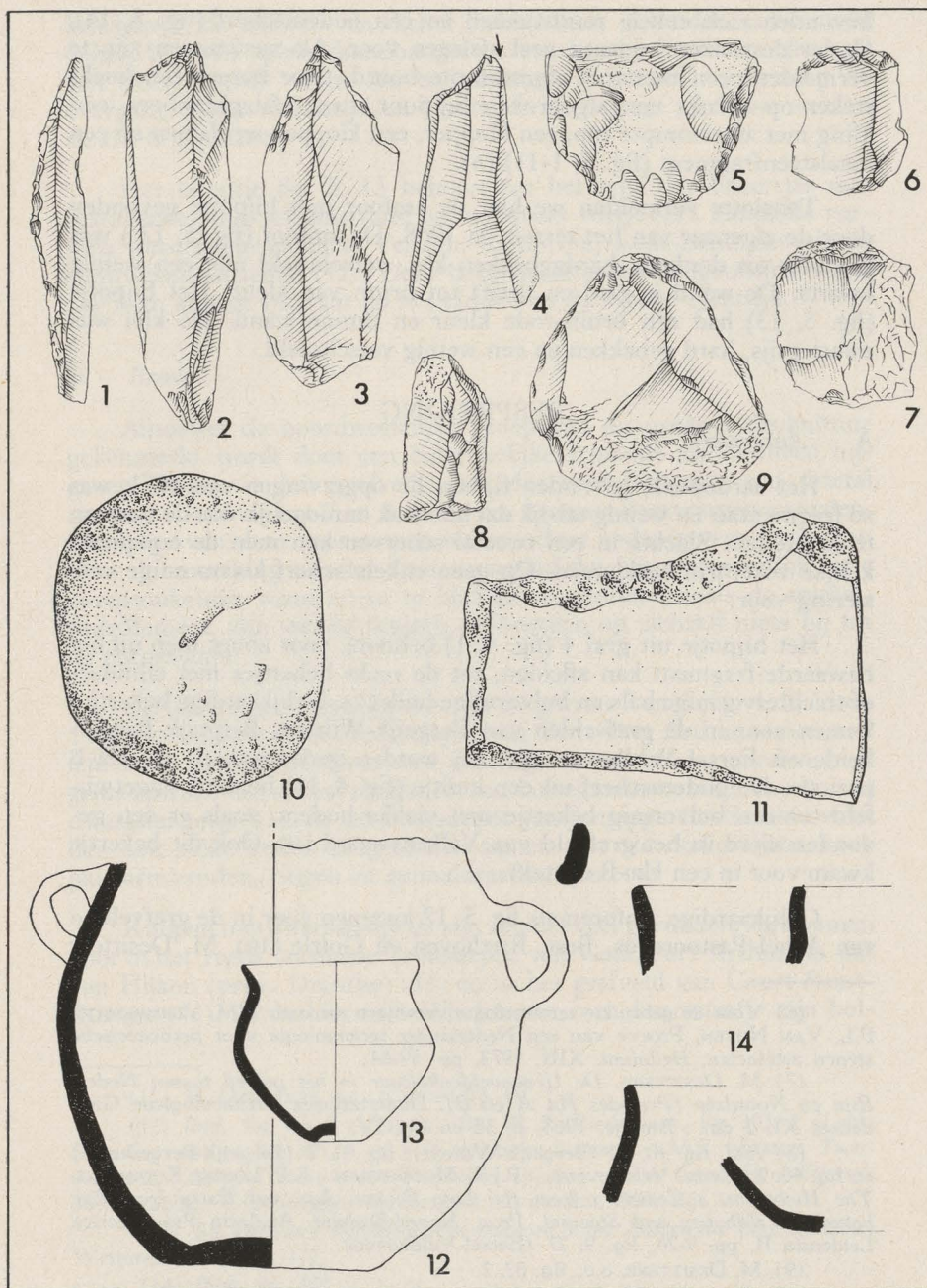

Fig. 5. Losse vondsten, S.: steenmateriaal 2/3; ceramiek 1/3. - Trouvailles isolées. Ech.: matériel lithique 2/3; céramique. 1/3.

bevonden zich enkele randstukken en een bodemscherf (fig. 5, 14). Onder de silexen kwamen veel afslagen voor. Als werktuigen zijn te vermelden: een mes met afgestompte boord, twee boren, een hoeksteker op breuk; een afgebroken bijlpunt, twee afslagkrabbers, een kling met afgestompte top, een klopper, een klopper-wrijfsteen en een maalsteenfragment (fig. 5, 1-11) (6).

Tenslotte vermelden we hier de amfoor met bijpotje gevonden door de eigenaar van het terrein in 1968. De amfoor (fig. 5, 12) was gemaakt uit donkere, hardgebakken klei, verschaald met een weinig kwarts. De wand is glad en zwart tot bruin van kleur. Het bijpotje (fig. 5, 13) had een bruin-rode kleur en dunne wand. De klei was zwart-grijs, hard gebakken en een weinig verschaald.

BESPREKING

A — Aardewerk

Het aardewerk, gevonden tijdens de opgravingen van 1971, was zo fragmentair en weinig talrijk dat het vaak onmogelijk was de vormen te herstellen. Slechts in een tweetal scherven kon men de oorspronkelijke vaatvorm herkennen. Op geen enkele scherf kwam enige versiering voor.

Het bijpotje uit graf 4 (fig. 4, 1) behoort, voor zover men uit het bewaarde fragment kan afleiden, tot de reeks bekertjes met cilinder- of trechtervormige hals en bolvormige buik (7). Gelijkaardige bekertjes komen voor in de grafvelden van Bergeijk-Wilrejt, Bergeijk-Bergerheide en Eersel-Veldhoven (8). Zij worden gedateerd uit de Ha-B periode. De bodemscherf uit een kuiltje (fig. 4, 18) behoort ongetwijfeld tot een bolvormig bekertje met vlakke bodem, zoals er een gevonden werd in het grafveld van Valkenswaard (9). Ook dit bekertje kwam voor in een Ha-B context.

Gelijkaardige amforen als fig. 5, 12 kwamen voor in de grafvelden van Achel-Pastoorsbos, Best, Riethoven en Goirle (10). M. Desittere

(6) Voor de gebruikte terminologie verwijzen we naar P.M. VERMEERSCH-F.L. VAN NOTEN, Proeve van een Nederlandse terminologie voor prehistorische stenen artefacten, *Helinium*, XIII, 1973, pp. 59-64.

(7) M. DESITTERE, *De Urnenveldenkultuur in het gebied tussen Neder-Rijn en Noordzee (Periodes Ha A en B)*, Dissertationes Archaeologicae Gandenses XI, 2 dln.; Brugge, 1968, p. 35 en fig. IV, 1, c.

(8) *Ibid.* fig. 40, 10 (Bergeijk-Wilrejt), fig. 41, 7 (Bergeijk-Bergerheide) en fig. 46, 2 (Eersel-Veldhoven). - P.J.R. MODDERMAN - L.P. LOUWE KOOIJMANS, *The Heibloem, a Cemetery from the Late Bronze Age and Early Iron Age between Veldhoven and Steensel, Prov. Noord-Brabant*, *Analecta Praehistorica Leidensia* II, pp. 9-26, fig. 9, 27 (Eersel-Veldhoven).

(9) M. DESITTERE, o.c., fig. 62, 2.

(10) *Ibid.*, fig. 73, 5 (Achel-Pastoorsbos), fig. 43, 2 (Best), fig. 56, 4 (Riethoven). - G.J. VERWERS, *A Late Bronze Age/Early Iron Age Urnfield at Goirle, Prov. Noord-Brabant*, *Analecta Praehistorica Leidensia* II, pp. 33-48, fig. 7, 57 en 10, 75 (Goirle).

beschouwt de amfoor van Achel-Pastoorsbos, gevonden samen met enkele bronzen spiraaldraadbuisjes en een kraaltje in blauw glas, als een geëvolueerde vorm die zou kunnen gedateerd worden op de overgang tussen Bronstijd en IJzertijd. De overige amforen worden in Ha-B geplaatst.

Het bijpotje fig. 5, 13 behoort tot het type der bekertjes met biconische buik, schuine rand en ingedrukt voetje (11). Parallele vormen werden gevonden te Vessem, Riethoven, Lens-Saint-Servais en Court-Saint-Etienne (12). Deze bekertjes worden aangetroffen vanaf Ha-B en komen voor tot op het einde van de vroege IJzertijd.

B — Brons

Alhoewel de noordwestelijke groep van de urnenveldenkultuur gekenmerkt wordt door een betrekkelijke armoede aan bronzen bijgaven, waren in het grafveld van Meerhout-Gebergte een drietal graven, vooral de nrs 7 en 8, ruim van bronzen voorwerpen voorzien. Sommige van deze voorwerpen waren echter zodanig versplinterd en door de inwerking van het vuur vervormd dat het zeer moeilijk is de oorspronkelijke vorm ervan te herkennen. Andere, zoals de spiraaldraadbuisjes, zijn weinig typisch en brengen op zichzelf niets bij tot de chronologie.

Gelijkaardige kralen als deze uit de graven 7 en 8 (fig. 4, 8, 13 en 14) kwamen voor in het bronsdepot van Gent-Port Arthur samen met o.a. twee paletarmbanden, een sluitingstuk met twee spiralen, een grote spiraal, een aantal ringen en een bolsegmentvormige knoop met dwarsstangetje (13). In het bronsdepot van Jemeppe-sur-Sambre werden ook zulke kralen aangetroffen samen met vier kokerbijlen, twee paletarmbanden, ringen en spiraaldraadbuisjes (14).

Knopen met dwarsstangetje zijn relatief veel gevonden. Zij kwamen voor in het reeds vermelde bronsdepot van Gent-Port Arthur, in dat van Hijken (prov. Drenthe) (15) en in het grafveld van Court-Saint-Etienne (16). Al de hier vermelde knopen met dwarsstaafje zijn bol-

(11) M. DESITTERE, o.c., p. 36 en fig. IV, 1 e.

(12) *Ibid.*, fig. 67, 2 (Vessem), fig. 59, 3 (Riethoven), fig. 103, 2 (Lens-Saint-Servais) en fig. 101, 3 en 5 (Court-Saint-Servais). - M.E. MARIEN, *Trouvailles du Champ d'Urnes et des Tombelles hallstattiennes de Court-Saint-Etienne*, Monographies d'Archéologie Nationale 1; Bruxelles, 1958, fig. 34.

(13) S.J. DE LAET, *Prehistorische kulturen in het Zuiden der Lage Landen*; Wetteren, 1974, fig. 172.

(14) *Ibid.*, fig. 162.

(15) J.J. BUTLER, Ook eens iets voor Dames, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 83, 1965, p. 175 en fig. 10.

(16) M.E. MARIEN, o.c., fig. 117 b, 119 en 120 en fig. 9, 126.

segmentvormig. Deze van Meerhout is echter kegelvormig. Dergelijke knopen werden aangetroffen in Beieren, te Merkershausen Ldkr. Königshofen) samen met getordeerde halsringen, twee zogenaamde meloenringen en zes geplooiden ringen, en te Erbshausen (Ldkr. Karlstatt). Op grond van de getordeerde halsringen worden deze vondsten in het begin van de Ha-D periode geplaatst (17).

Een uitgehamerde puntlijnversiering als deze op het bronsblik uit graf 7 (fig. 4, 7) komt voor op de bronsplaatjes gevonden in het bronsdepot van Déville-lès-Rouen (départ. Seine-Maritime) (18).

Een geprofileerde speldkop, te vergelijken met het bronsfragment fig. 4, 10 uit graf 7, werd gevonden te Grosswusterwitz (Kr. Jenichow II, DDR) en wordt daar gedateerd in de periode Montelius V (19). Alhoewel het gevaarlijk is zulke verre vondsten als vergelijkingsmateriaal te gebruiken, dienen we er toch op te wijzen dat naalden met kleine dubbelkonische kop, zoals deze uit Best, Goirle en Riethoven (20), ook voorkomen in het gebied rond de Baltische zee in dezelfde periode.

C — Grafstructuur en grafritus

Daar nergens enig spoor van kringgreppels of heuvellichamen te zien was, mogen we aannemen dat het hier gaat om vlakgraven. Deze grafvorm staat in tegenstelling tot die welke meestal voorkomt in de Kempen en in het gehele gebied van de noordwestelijke urnenveldengroep. Anderzijds sluit hij aan bij de klassieke urnenvelden-grafstructuur in Vlaanderen en in Midden-België. Toch moeten we erop wijzen dat vlakgraven ook regelmatig voorkomen in grafvelden in de noordwestelijke urnenveldengroep. Dit was het geval in een aantal grafvelden in Duitsland tussen Rijn, Lippe en Ruhr (21), in het urnenveld te Borsbeek (22) en bij een aantal graven zonder enig kringgreppelverband in grafheuvelnekropolen, zoals te Neerpelt - De Roosen (23).

(17) P.H. BEHREND, Zu einer Halsringform aus Franken, *Bayerische Vorgeschichtsblätter* 37, 1972, pp. 23-26 en fig. 10, 4-13 (Merkershausen en fig. 17, 1-20 (Erbshausen)).

(18) L. COUTIL, *L'âge du Bronze en Normandie - II Département de la Seine-Inférieure*; Louviers, 1900, pl. II, bis.

(19) E. SPROCKHOFF, *Jungbronzezeitliche Hortfunde der Südzone des Nordischen Kreises (Periode V)*, 2 dln.; Mainz, 1956, Taf. 19, 13.

(20) M. DESITTERE, o.c., fig. 44, 4 (Best), fig. 50, 3 (Goirle) en fig. 58, 3 (Riethoven).

(21) *Ibid.*, p. 50.

(22) L. VAN IMPE, *Een urnenveld te Borsbeek*, *Archaeologia Belgica* 140; Brussel, 1972.

(23) L. VAN IMPE, G. BEEX en H. ROOSENS, *Het urnenveld op « De Roosen » te Neerpelt*, *Eindrapport*, *Archaeologia Belgica* 145; Brussel, 1973, p. 21.

Al de bijzettingen waren crematiegraven. De verbrande beenderen waren in een kuultje gedeponceerd. In een vijftal graven (nrs. 5, 6, 7, 8, 13) kon men zeer duidelijk merken dat ze in een buidel waren verzameld en zo in het grafkuultje neergelegd. In graf 6 was trouwens de aflijning van dit omhulsel te zien. Slechts in één enkel geval werden de crematieresten in een urne met bijpotje aangetroffen. Het gaat hier echter over een toevallige ontdekking waarvan de omstandigheden niet bekend zijn.

Opvallend is de grote armoede aan aardewerk. Slechts een vijftal graven bevatten scherven. Twee graven, 7 en 8, waren echter rijk aan bronzen bijgaven. Zij behoren, wat dat betreft, ongetwijfeld tot de belangrijkste urnenveldengraven uit de Kempen.

De resultaten van het antropologisch onderzoek der beenderen tonen aan dat op dit grafveld hoogstwaarschijnlijk enkel vrouwen en kinderen begraven waren.

D *Chronologie*

Het is moeilijk om op basis van de grafstructuur en de gevonden archaeologica een juist beeld te geven van de chronologie en de ontwikkeling van het grafveld. De grafstructuur brengt in dat opzicht geen enkel gegeven aan. Het aardewerk was in vele gevallen te fragmentair om zelfs de vaatvorm te herkennen. Slechts in twee gevallen was dit mogelijk. In beide gevallen wijst het naar de vroegste periode van de urnenveldenkultuur in onze streken (periode Ha-B). Ook de bronzen voorwerpen kan men in deze periode terugplaatsen. Zowel van de kralen, de knoop, de spiraaldraadbuisjes en het plaatje met de puntlijnversiering vindt men parallellen terug in bronsdepots uit de late Bronstijd.

RESUMÉ

La nécropole préhistorique de Zittaart, com. de Meerhout, au lieu-dit « Heiblokken », fut découverte en 1968 (fig. 1 et 2). En charnuant à grande profondeur, un fermier heurta une urne remplie d'ossements calcinés contenant un petit vase accessoire. Des recherches systématiques eurent lieu au cours des mois d'avril et de mai 1971.

La fouille a permis d'identifier 14 tombes, 31 petites fosses rituelles et 20 trous de pieux (fig. 3). Tous les dépôts funéraires étaient des « incinérations en terre libre » : les cendres avaient été déposées dans une simple petite fosse. Dans les tombes 5, 6, 7, 8 et 13, les ossements furent protégés par une enveloppe de matériau périssable. Aucune sépulture n'étant marquée par une structure périphérique ou par un

tertre, nous pouvons en conclure que les dépôts appartiennent au type de tombes dites plates.

La nécropole n'a livré que peu de céramique et encore était-elle mal conservée. Seuls deux petits vases accessoires remontant à la période Ha-B purent être reconstitués. Les tombes 7 et 8 renfermaient plusieurs éléments de parures en bronze datant de la période Ha-B; de ce fait, elles se classent parmi les plus intéressantes de la Campine. Les principales sépultures sont représentées fig. 4, les trouvailles isolées fig. 5.

L'examen anthropologique a révélé que très probablement seuls des femmes, des enfants et des nourrissons avaient été enterrés dans cette nécropole.

BIJLAGE: DE CREMATIERESTEN

door Dr. Med. P. JANSSENS

Graf 1

De totale hoeveelheid beenderen weegt amper 37 g. Het grootste fragment — een stukje dunne rib — meet 37 mm. Er zijn voornamelijk papierdunne schedeldakfragmentjes met een stukje van een miniem rotsbeen. Resten van een pasgeborene.

Graf 2

Het grootste beenderstuk onder deze 165 g verbrande beenderen meet 51 mm. De platte schedeldakbeenderen zijn nog zeer dun en vertonen volledig openstaande suturen. Een klein rotsbeen en een klein wervellichaam duiden op onvolwassenheid; zo ook een gedeelte van de proximale femurepifyse, waarbij nog resten te bemerken zijn van groeischijven ter hoogte van de kop en de trochanter major. Van de mandibula was een gedeelte bewaard met de voorste alveolen. Leeftijd: ongeveer 15 jaar.

Graf 3

Amper 22 g crematieresten, waaronder voornamelijk platte schedeldakstukken zonder suturen.

Graf 4

Amper 19 g beenderstukken: papierdunne schedeldakbeenderen en diafysen. Resten van een zuigeling of van een jong kind.

Graf 5

Onder de 193 g beenderresten meet het grootste fragment 57 mm. De platte schedeldakstukken zijn papierdun en de aanwezige naden staan volledig open. De beide zeer kleine rotsbeenderen zijn aanwezig.

Ook de diafysegedeelten zijn zeer dun. Resten van een zeer jong kind.

Graf 6

De totale hoeveelheid incineratieresten weegt 650 g. Het grootste fragment meet 75 mm. Van de schedel zijn er voornamelijk dunne, platte schedelstukjes en een klein gebouwd rotsbeen. Dunne diafysaire stukken overheersen. Er zijn geen groeischijven noch aan een gedeelte van een femurcondylus, noch aan een humeruskop; ook geen sporen van suturen. Eén beenderfragment kan van dierlijke afkomst zijn. Resten van een volwassen vrouw waarvan de maximale leeftijd niet kan bepaald worden.

Graf 7

De totale hoeveelheid gecremeerde beenderresten weegt 924 g; het grootste fragment meet 65 mm. Schedeldakstukken zijn eerder zeldzaam; ze zijn dun en de suturen zijn slechts sporadisch aanwezig. Er is een klein rotsbeen en een tandwortel. Opvallend zijn de vele wervellichamen en fragmenten ervan; ze vertonen geen sporen van spondylarthrose. Een gedeelte van de epistropheus heeft een kleine, vergroeide dens epistrophei. Van de epifysen zijn alle sporen van groeischijven verdwenen. Er is ook een zeer kleine malleolus fibularis. Opvallend zijn de vele anatomische elementen van handen en voeten: delen van vingerkootjes, een volledig klein os naviculare van de hand, kopjes van de metacarpalia eventueel metatarsalia van de voet en een volledig nagelkootje van de grote teen; al deze elementen zijn minder verbrand. Resten afkomstig van een volwassen, jonge vrouw waarvan het lichaam gecremeerd werd, gelegen onder de brandstapel.

Graf 8

De totale hoeveelheid been weegt 834 g. Het grootste fragment meet 60 mm. De platte schedeldakstukken vertonen weliswaar open schedelnaden, maar toch is er een beginnend sluitingsproces ter hoogte van de tabula interna. Er is een klein gebouwd rotsbeen. Er zijn enkele elementen van de tandbogen van onder- en bovenkaak: de alveolen staan alle open en wijzen op een volledig gewisseld gebit. Van de wervelementen zijn meestal stukjes van de bogen, niet van de corpora, bewaard. Er is een gedeelte van een kleine epistropheus met een vergroeide dens; verder de vier capita van de opperarm- en dijbeenderen: nergens is er nog een spoor van een groeischijf waar te nemen. Vermelden wij nog een zeer gracieel nagelkootje en een klein, volledig os lunatum. Tussen de beenderresten bevindt zich een conglomeraat van been, aan een soort metaalslak (brons) vastgekit. Resten van een volwassen vrouw die omstreeks haar 25e levensjaar overleed.

Graf 9

Slechts 3 g minuscule fragmentjes die misschien van een kind afkomstig zijn.

Graf 10

Slechts 9 g fragmentjes waarvoor dezelfde opmerkingen gelden als voor graf 9.

Graf 11

Een kleine hoeveelheid van 8 g been waarvan het grootste fragment — een stuk van een kleine knieschijf — 29 mm meet. Resten van een kind of van een jonge vrouw.

Graf 12

De totale hoeveelheid gecremeerd been weegt 420 g. Het grootste fragment meet 60 mm. De beenderfragmenten zijn klein en vooral afkomstig van weinig krachtig ontwikkelde diafysen. Nergens zijn sporen van groeischijven. Hier en daar een zeldzaam stuk plat, dun schedeldakbeen en dan nog meestal zonder sutura. Waarschijnlijk de resten van een volwassen vrouw waarvan de maximale leeftijd niet kan geschat worden.

Graf 13

De totale hoeveelheid weegt 312 g en het grootste fragment meet 41 mm. Dunne, platte schedeldakstukjes met volledig open suturen. Verder een humeruskop met een rest van een zich sluitende groeischijf. Resten van een jonge vrouw, van omstreeks 17 jaar.

Graf 14

125 g gecremeerde beenderen waarvan het grootste fragment 45 mm meet. Er zijn bijna geen platte schedelbeenderen. Dunne en weinig stevige diafysen: deze van de femur vertoont een sterk uitgesproken crista. Vermelden we verder een gedeelte van een epistropheus met een vergroeide dens, een tand en een gecremeerd dierenbeen. Resten van een volwassen vrouw waarvan de maximale leeftijd niet kan bepaald worden.

Crematieresten uit de urne gevonden in 1968

De totale hoeveelheid gecremeerde beenderen weegt ongeveer 1000 g. Het grootste fragment, het sternale gedeelte van een rechter-sleutelbeen met zeer graciele bouw, meet 72 mm. Opvallend is de grote hoeveelheid wervellichamen en platte schedelfragmenten. Bij sommige ervan is de graad van verbranding niet zo sterk uitgesproken, zodat deze stukjes nog een blauwe verkleuring vertonen. De schedelstukjes zijn dun en vertonen nergens vergroeide suturen. Er is een rechterterrotsbeen van eerder geringe afmetingen. Tevens een gedeelte van de ramus ascendens van een mandibula waarvan in hoofdzaak de processus articularis en de muscularis opvallen. Ze zijn gebouwd op een smalle opstijgende tak. De beenderen van de ledematen zijn weinig

stevig van bouw. Nergens zijn er nog resten van groeischijven ter hoogte van de epifysen. Vermelden wij nog het fibulaire gedeelte van een eerder kleine rechterknie-schijf. Resten van een volwassen, doch nog jonge vrouw. Her verschil in intensiteit van de verbranding der beenderen wijst erop dat deze vrouw gecremeerd was, het lichaam gelegen onder de brandstapel.

INHOUDSTAFEL

Inleiding	5
De opgraving	6
Bespreking	14
Résumé	17
De crematieresten	18

